

nem tükrözésként, hanem a közönségben folytatott párbeszéd eredményeként tekintünk. Ehhez a párbeszédhez járulhat hozzá a filozófia is, feladata azonban nem annak meg alapozása, hanem a közvetítés, illetve (a jelentősebb gondolkodók esetében) a dialógus új irányba terelése.

Rorty ezt a filozófia-felfogást véli felfedezni a John Dewey nevével fémjelhezhető pragmatizmusban, amely a 20. század első évtizedeiben vezető szerepet játszott, majd a logikai po-

zitivizmus hatására háttérbe szorult az amerikai egyetemeken. A *Filozófia és társadalmi remény* első fejezetei (melyek *Megismerés helyett remény* címen magyarul már korábban is napvilágot láttak) Rorty pragmatizmus-értelmezésébe nyújtanak rövid, közérthető, ám kétségkívül vitára ingerlő bevezetést. A további fejezetek pedig olyan területekre terjesztik ki ezt a felfogást, mint a jogtudomány, a politikaelmélet, az oktatás, a tudománytörténet vagy az irodalmi interpretáció.

Rorty nem csupán ezen amerikai filozófiai hagyomány „újrafelfedezője”, hanem a pragmatizmus-hoz közel álló intellektuális körök antitotalitárius baloldaliságának örököse is egyben. Bár élesen szembenáll a neokonzervatívok eszméivel, kötetében a kortárs amerikai baloldalt is kemény kritikával illeti.

Rorty úgy véli, a „kulturális baloldal” képtelen választ adni a társadalmi igazságosság kérdéseire, mert a gyakorlati problémák helyett teoretikus konstrukciókkal hadakozik. Legfőbb vétke azonban a patriotizmus hiánya, a nemzeti büszkeségről való lemondás.

„A múltban – írja Rorty – az amerikai baloldal arra kérte országunkat, hogy legyen hű eszméihez, haladjon egyre tovább az emberi szabadság bővítésének ama ösvényén, amit alapító atyáink vázoltak fel.” Ez az a társadalmi remény, amit Rorty szerint a demokratikusan gondolkodó értelmiségieknek nem szabad feladniuk – még akkor sem, ha beváltása egyre kilátástalanabb az utópikus álmok szertefoszlása utáni, rohamosan globalizálódó világban.

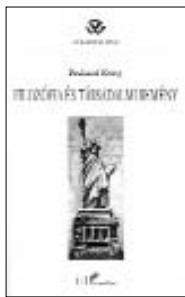
PÁPAY GYÖRGY

(Fordította Krémer Sándor és Nyírő Miklós, *L'Harmattan Kiadó – Magyar Filozófiai Társaság, Budapest, 2007, 334 oldal, 2800 Ft*)

BÁRDI LÁSZLÓ:

Kelet népe vagyunk

„Az én népem nem buzdít ugyan tapsokkal, mint Sven Hedint a svédok. A többi nagy nemzetek gazdag

expedíciói között szomorúan festenek szegényes kicsi vállalkozásaim, még csak elismerésre sem számíthatok. De ha megcsap a Tarim medence száraz forró csamalszele, akkor visz magával, a lakatlan fennsíkok, a csendes pamírok felé, a burános hágókba, a jégárak hideg völgyeibe” – írta 1911-ben a magyar tudós-felfedező, Prinz Gyula.

Sorai a mai napig mit sem veszítettek aktualitásukból. A székely vándor, Kőrösi Csoma Sándor óta tudjuk, milyen nehéz a magyar Ke-

let-kutatók sorsa még akkor is, ha olyan életművet hoznak létre, amelyről a nagy, gazdag nemzetek tudósai nem is álmodhatnak. Persze az utókor ideális esetben elismeri munkásságukat, de sok tudósnak ehhez előbb át kell költöznie a másvilágra. Szerencsére ezek a kilátások sem szegték a kiváló tudósok kedvét, hiszen a tudásszomj, az ismeretlen megismerése utáni vágy mindig is többet jelentett e példamutató férfiaknak.

E sorok írójának legkedvesebb serdülőkori olvasmányai közé tartoztak a Magyar Földrajzi Társaság által kiadott híres, bordó vászonkötésű sorozat kötetei, amelyekben Stein Aurél, Gubányi Károly, Baktay Ervin, Cholnoky Jenő és sok más magyar tudós felfedezéseiről lehetett olvasni. Ezért örültem, amikor megláttam napjaink legnagyobb

orientalistájának, Bárdi Lászlónak a könyvét, amely velük foglalkozik. A Kelet-kutatókkal, akik sokszor mérhetetlen szenvedések közepette, gúnyos szkeptikusok megjegyzései ellenében maradandót alkottak.

A Kelet népe vagyunk végre nem egy sokadik felfedezői lexikon, amelyben a személyes adatokon kívül csak a rideg tényeket olvashatjuk. Bárdi szándéka az volt, hogy az olvasó többet kapjon ennél: hogy kiderüljön, a kutatók hogyan látták saját útjaikat, eredményeiket, és a köz-

vélemény hogyan látta munkájukat. A szerző ráadásul újfajta szemlélettel nézi a magyar kutatókat. Véleménye szerint a magyar Ázsia-kutatásra mindig is jellemző volt, hogy középpontjában a magyarság keleti származása állt. Ez főként Kőrösi

Csoma Sándorra, Vámbéry Árminra, Jerney Jánosra igaz, akik munkájukat eleve e célnak szentelték, de Bárdi szerint ez a nézőpont még azoknál a földrajzi felfedezőknél (Lóczy Lajos, Stein Aurél, Prinz Gyula) is érződik, akik nem szándékoztak magyarságtudattal foglalkozni.

A kutatók bemutatása Vámbéry Árminnal kezdődik és Germanus Gyulával ér véget, a záró fejezet címe pedig: *Akiknek még a kötetben lenne a helyük*. A szerzőnek igaza van, amikor azt írja, hogy haló porukban is

elnézést kell kérni azoktól a kivételesen tehetséges magyar tudósoktól, akik még ebben a remek könyvben sem kaptak helyet. Jó lenne, ha egyszer megjelenhetne egy bővített kiadás, amelyben ők is szerepelhetnének. Almásy Györgytől kezdve Hopp Ferencen, Keöpe Viktoron át Uray Gézáig. Fontos lenne, hogy egyszer az ő munkásságuk is bemutatásra kerüljön. Valaki esetleg támadhatja a szerzőt, hogy esetlegesen, szubjektíven mutatja be a kutatókat, például Kompolthy Jób oldalakat kapott, ugyanakkor Goldziher Ignác nem került be a könyvbe, de felesleges ilyesfajta rangsorolást keresni. Ebben az esetben valóban a szándék a fontos, hiszen évtizedek óta ez az első könyv, amely bár tudja, hogy kereteit szétfeszíti, de igyekszik mindenkit legalább megemlíteni.

A *Kelet népe vagyunk* ismeretterjesztő könyv, de a szó legjobb értelmében. Nem díszes, színes, ám valójában üres kötet, hanem élvezetes olvasmány, sok információval, érdekességgel, ajánló bibliográfiával, sokaknak ismeretlen utazók életrajzával. Talán lehetett volna terjedelmesebb is, olvasmányossága elbírta volna. De természetesen így is jó könyv, szép, de nem hivalkodó köntösben. És ami talán a legfontosabb: olyan embereket mutat be, állít példaképnek, akik dicsőséget szereztek nemcsak hazájuknak, hanem a tudományos világnak is. Ők valódi ellentétei a mai idők antihőseinek. Mert az itt bemutatott magyar Kelet-kutatókra tényleg fel lehet nézni.

TULOK PÉTER

(*Helikon Kiadó, Budapest, 2007,*
180 oldal, 3490 Ft)

Művészet

A fotográfia története

Az igazán jó ismeretterjesztő könyvek azok, amelyek nem veszik eleve adottnak tárgyukat, hanem rákérdeznek annak mibenlétére, és nem

tartják természetesnek témájuk történetét, hanem annak időbeli változását is többféleképpen, egymással párhuzamosan tudják leírni. Az „akadémikus” tudománytörténettel ellentétben az ilyen művek sokkal több olyan információt kínálnak az